

TİB

TÜM
İKTİSATÇILAR
BİRLİĞİ

AYLIK BÜLTENİ

TEMMUZ 1975

No : 13

125 Kuruş

*Asker
ji Him.
yph.*

TEKELCİ SERMAYENİN ÇIKMAZI

Türkiye'deki sosyo-ekonomik sorunları incelerken bağlı bulunduğu emperyalist-kapitalist dünya sisteminden soyutlamadan ve onun tarihi gelişimi ile birlikte ele alarak incelemek ve sorunların, çıkmazların nedenini maddi temelleri iyi anlayarak ortaya koyabilmek, doğru bir tahlil için en geçerli yoldur. Bunun için Türkiye'deki sosyal ve ekonomik sorunların tahlilini yaparken genel olarak II. Dünya Savaşından sonraki gelişmeleri ve onun ışığı altında ülkedeki gelişimi inceleyeceğiz.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
— Tekelci Sermayenin Çıkmazı	1
— Türkiye'de Köylülüğün Yapısı	8
— İşçi Sınıfının Ekonomik -Demokratik Mücadelesi ve Referandum	12
— MC Hükümetinin Ekonomi Politikası ve Sonuçları	16
— Aynı İşçi Olayları	19
— Yöntem Üzerine	21

TİB adına sahibi:
AYDIN KÖYMEN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
BİLAL SADİ OĞUZ

Yönetim Yeri:
Tüm İktisatçılar Birliği

Karanfil Sok. 14/10
Kızılay/Ankara

Basıldığı yer:
Çark Matbaası, Ankara 1975

II. Dünya Savaşından sonraki ekonomik ve politik değişiklikler kısaca şöyle oldu: Bir yandan yeni teknolojik buluşlar ve gelişmeler (atom enerjisinin üretimde kullanılması, uzayın keşfi ve elektronik sahasındaki gelişmeler) ve dünya ekonomisinde çokuluslu tekellerin ağırlık kazanmasıyla uluslararası düzeyde işbölümünün ortaya çıkması üretimi mutlak olarak arttırırken, öte yandan dünyanın 1/3'ünün sosyalist bloka geçmesi ve dünyada ulusal kurtuluş savaşlarının hız ve başarı kazanmasıyla pazarların daralması yüzünden uluslararası tekelci sermayenin en büyük sorunu olarak pazar sorunu ortaya çıktı.

İşte bu gelişmelerden dolayı emperyalizm daha önceleri geri bıraktırlmış ülkelerdeki kendi ürettiği malların pazarlamasını yapan kendisi ile işbirliği halindeki komprador burjuvaziyi kendisiyle birlikte ve/veya kendisine teknolojik know-how, patent, lisans ve temel

girdiler bakımından bağımlı yatırıma yönlere, kendisiyle bütünleşmiş yerli tekeldi bir burjuva sınıfı oluşturdu. Zaten tekeldi dönemde bir yandan artık-değer sömürüsü diğeri yandan da tekeldi kârı yoluyla sermaye birikiminin yoğunlaşması ve hızlanması yeni yatırımın alanları gerektirirken, burjuvazinin tekeldi niteliğini sürdürmesi için de piyasaya arzettiği malların üretiminin kısıtlı tutulması gerektiğinden bu ikilem, kapitalizmi genel bir bunalıma sokmuştur. II. Dünya Savaşından sonra ise sermayenin uluslararası kurumlar ve çokuluslu tekeller yoluyla uluslararasılaşması sermaye birikimini çok yüksek boyutlara ulaştırırken diğeri yandan da yatırım ve pazar alanlarının daralması genel bunalımı daha da derinletirdi.

Yukarıda sözettiğimiz genel gelişmeler ışığında Türkiye'de de özellikle 1963 yılından sonra uluslararası tekeldi sermaye daha evvel kendisiyle işbirliği halinde olan ve giderek güçlenen komprodor burjuvaziyi kendi denetiminde geliştirip kendisiyle bütünleşti ve baştan itibaren tekeldi nitelikteki bu yerli sermaye ile birlikte bir çarpık sanayileşme yarattı. Bu sanayileşme know-how, patent-lisans ve temel girdiler bakımından tamamen dışa bağımlı bir sanayileşme, daha çok uluslararası tekeldi sermayenin içinde bulunduğu pazar sorununun çözümüne yönelik bir sanayileşmedir. İşte baştan beri tekeldi nitelikte olan ve özellikle 1963'den sonra güçlenmeye başlayan, 1970'den sonra ise olgunluk çağına giren yerli tekeldi sermaye; bütünleşmiş olduğu uluslararası tekeldi sermayenin içinde bulunduğu bunalımla birlikte yoğun bir sorunlar yumağı içine girmiştir. 1957 - 1968 döneminde toplam sermaye artışı 9 Milyar TL'si iken 1969 -

1971 döneminde bu miktar 10 Milyar TL'sine çıkmıştır. Üstelik bu hızlı sermaye birikiminin büyük kısmının mevcut şirketler eliyle yapılması (hattâ bunun 1971 yılında % 74'ünün mevcut şirketler eliyle yapılması) yerli tekeldi sermayenin güçlendiğinin kanıtıdır. 1971 yılında yeni kurulan şirketlerde firma başına sermayenin düşme göstermesi ve yatırımların 3 büyük şehrin dışına taşması da gösteriyor ki, artık yerli tekeldi sermaye güçlenmiştir ve emperyalist-kapitalist ilişkiler ülkenin diğeri kesimlerine de yayılarak uluslararası tekeldi sermaye ve onunla bütünleşmiş yerli tekeldi sermayenin çıkarlarına uygun bir pazar genişletilmesi olgusunun hızlandığı belirlenmektedir. (Toplam net sermaye artışı 3 büyük şehirde 1960'ların başında % 90 iken dalgalı bir düşüş göstererek 1971 yılında % 69'a inmiştir.) Bunun dışında Türkiye'de tekeldi sermayenin güçlenmesinin en iyi kanıtından birisi de 1968 ve 1971 yılları arasında Türkiye'deki en büyük 100 şirketin gelişmelerinin izlenmesidir.

Yıl	İstihdam (× 100)
1968	94
1971	149
Sermaye	Ciro
(milyon TL)	(milyon TL)
4952	10524
13363	21458

Kaynak: İstanbul Sanayi Odası Dergisi

Tablodan da görüleceği gibi en büyük 100 şirketin sermayeleri 1968 - 1971 döneminde 4 Milyar 952 Milyon TL'nden 13 Milyar 458 Milyon TL'na, ciroları ise 10 Milyar 524 Milyon TL'dan 21 Milyar 458 Milyon TL'na çıkmıştır. Yani 1970'lerde, artık, Türkiye'de tekeldi sermaye güçlenmiştir. Bunun sonucu olarak, tekeldi sermayenin emperyalist-kapitalist ilişkileri tüm

ülkeye yaygınlaştırmasına, yani orta burjuvaziyi tasfiye ederek veya denetimine alarak büyümesine ve de 12 Mart döneminde pazar genişletilmesine yönelik tarımda kapitalistleşmeyi öneren toprak reformuna karşı Anadolu burjuvazisi ve toprak ağaları ve tefeci-bezirganların tepkisi siyasal bir alana MSP (daha evvel MNP) ve DP olarak yansımıştır. Haklı ekonomik ve demokratik mücadelesi karşısında, bugün ise hakim sınıfların büyük bir bölümü aralarında bir yığın çelişkiler olmasına rağmen bir cephe olarak ortaya çıkmışlardır.

Bu kısa açıklamalar ışığı altında bugün içinde bulunulan enflasyon, işsizlik, yatırım alanları ve pazar sorunu gibi konuları burjuva ikti satıcıların çözüm önerilerini de (veya çözümsüzlük önerilerini demek daha doğru olur) eleştirerek inceleme ve bunların yanında genel olarak son günlerde bu yapısal sorunların bir yansıması olan bazı meselelerin özlerini emperyalist-kapitalist sistem ve onun yapısal işleyişini gözönünde tutarak açıklamayı gerekli görüyoruz.

ENFLASYON VE İŞSİZLİK

Görünüşte parasal bir olay olan enflasyon genel fiat seviyesinin yükselmesi başka bir deyişle birim paranın satın aldığı mal miktarının düşmesidir.

Burjuva iktisatçıları enflasyonun nedenleri konusunda 2 görüş ileri sürmekteler. Birincisi talep enflasyonu denilen piyasada az miktarda bulunan malların peşinde çok para olması yüzünden fiatların yükselmesi, diğeri ise maliyet enflasyonu denilen ürünün maliyetini teşkil eden unsurların fiatlarının artması ve bunun ürünün fiatına yansımaları sonucu olan fiat artışlarıdır.

Burjuva iktisatçıları enflasyon-

na çare olarak ileri sürdükleri görüşlerde de yüzeysel önerilerden öteye geçememişlerdir, şöyle ki; önerileri ya piyasadaki para miktarının azaltılması şeklinde talep enflasyonuna karşı tedbir, ya da işçi ücretlerinin düşürülmesi şeklinde maliyet enflasyonuna karşı tedbirlerdir. Ve kendi mekanik felsefesi içinde enflasyon olduğu zaman yani genel fiyat seviyesi yükseldiği zaman, yatırımlar genel olarak artacak ve böylece işsizlik azalacak, işsizlik azaldığı zaman ise fiatlar düşecek, fiatlar düştüğü için yatırımlar azalacak, yatırımlar azaldığı zaman mal arzı azalacak ve fiatlar yükselecek şeklinde kısır bir döngü içinde sorunun kapitalist işleyişten ileri geldiğini gözden kaçırarak bir incelemeye girmekteyler. Yani enflasyon ve işsizlik sorunlarını sistemin yapısından ileri geldiğini görmemezlikten gelerek, bir sorunu çözmek için diğeri bir sorunu önermek gibi bir çelişki içerisindedirler.

Halbuki enflasyon temelde sosyal bir olaydır. Toplam ulusal gelir içinde gelir kategorileri arasındaki bölüşüm ilişkilerini etkileyen bir olaydır. Yani gelirin sınıflar arasındaki bölüşümünü etkileyen bir olaydır. Üretim araçları sahipliğinden doğan kâr kategorisinin işgücünün satılmasından doğan ücret kategorisine karşı, ulusal gelirden daha fazla pay almasını sağlamaktır. Çünkü malların fiyatlarının artması bu malların tüketicisi durumunda olan emekçi sınıfların gelirinin bir kısmının sermaye sahiplerine aktarılmasını sağlar. Türkiye'de toptan eşya fiyatlarının % 140.1 oranında arttığı 1963 - 1973 yıllarında ulusal gelirden sınıfların aldığı payların incelenmesi de enflasyonun hangi sınıfların yararına olduğunu açıkça ortaya koyar.

1963 yılında ulusal gelirden en

düşük payı olan toplam nüfusun % 20'sinin payı % 4.5 iken 1968'de bu kesimin ulusal gelirden aldığı pay % 3'e düşmüş, halbuki 1963'de ulusal gelirden en fazla pay alan toplam nüfusun % 20'si ise % 57 pay alırken, bu kesimin ulusal gelirden aldığı pay 1968'de % 60'a çıkmıştır. Yani fiyatların artışı üretim araçlarına sahip olan hakim sınıfların yararına işlemektedir. Çünkü, kapitalist üretimin amacı kârdır ve enflasyon bu yapının ortaya çıkardığı sosyal bir olgudur. Kaldı ki, tekelci aşamada fiyat mekanizmasını elinde tutan burjuvazidir ve bu fiyat artışları yoluyla kârını bir başka deyişle ulusal gelir içindeki payını yükseltir.

Eskiden, ekonomik durgunluk ve bunun neden olduğu işsizlik, 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında tren, otomobil vs. gibi pazarı genişleten ve yatırım alanları sağlayan üretim ve teknolojik atılımlarla giderilebilmiştir. J. M. Keynes ise pazar ve yatırım olanakları sağlamak ve dolayısıyla işsizliği önlemek için hükümet harcamalarının artmasını önermiştir. Bu da özünde işsizlik sorununa cevap ararken enflasyonu önermiş olmaktadır. Çünkü devlet harcamalarının artması doğal olarak piyasadaki para arzını arttıracak ve enflasyonu doğuracaktır.

Fakat günümüzde II. Dünya Savaşı'ndan sonraki gelişmelerle birlikte başlangıçta açtığımız şekilde emperyalist-kapitalist sistemin genel bunalımının daha da derinleşmesi burjuva iktisatçıları'nın önerilerinin de yetersiz kaldığını ve soruna çözüm getiremediğini görmekteyiz. Şöyle ki, özellikle 1957 - 58 buhranından sonra karışımıza yepyeni bir olgu çıkmaktadır. Bu da enflasyon içinde durgunluk denilen stagflasyon ve enflasyon içinde gerileme denilen

slumpflasyon'dur. Yani eskiden enflasyon olduğu halde işsizlik hüküm sürmektedir. Çünkü stagflasyon döneminde enflasyon olduğu halde ekonomik durgunluk olmaktadır büyüme yani yatırım ve üretim artmamaktadır. Yani işsizliği azaltacak ekonomik işlevler olmamaktadır. Slumpflasyon durumunda ise enflasyon olduğu halde ekonomik gerileme bunun sonucu olarak da işsizliğin daha da artması sözkonusudur. Bütün bunlar Keynes'in ve burjuva iktisatçıları'nın bu konudaki önerilerinin ne denli geçersiz olduğunu bir kez daha kanıtlamıştır. Zaten son zamanlarda bütün dünyada fiyatlar devamlı artarken, emperyalist ülkelerde bile en büyük şirketler dahi işçi çıkartmak, üretimi kısmak, yatırımları azaltmak durumunda kalmışlardır. Çünkü bu olaylar yapısaldır ve yapısal çözümlenmeye gidilmedikçe yani bu yapı ortadan kalkmadıkça var olacaktır. Çünkü tekelci sermayenin yatırım ve pazar alanları daralmıştır ve tekelci durumlarını ve tekellerin sürdürmek için kısıtlı üretim yaparlar yani tam kapasite ile çalışmazlar ve yeni kârlı yatırım alanları da olmadığından bu ikilem onları bir çıkmaz içinde, her çözümle daha büyük sorunların içine iterek döndürür durur.

YATIRIM ALANLARI VE PAZAR SORUNU

Yazımızın başında da kısaca değindiğimiz gibi II. Dünya Savaşı sonrası görülen gelişmeler sonucu emperyalist-kapitalist sistem içindeki ülkeler, uluslararası kurumlar, çokuluslu tekeller, askerî ve siyasî paktlarla uluslararası tekeli sermayenin yönetiminde bu sistemin içiçe geçmiş birer halkası durumundadır. Sermayenin uluslararasılaşması yani uluslararası düzeyde bir işbölümü ve teknolojik gelişmeler sonucu emeğin ü-

retkenliğinin artması ve de yatırım alanlarının ve pazarların etkin bir biçimde kullanılmaya başlanması uluslararası teknelci sermayenin sermaye birikimini çok hızlandırmıştır. Bunun yanında yeni pazar ve yatırım alanlarının da çok kısıtlı olması uluslararası teknelci sermayeyi böylece büyük bir yatırım alanları bulma ve pazar yaratma sorununun içine sokmuştur. İşte bir yandan teknelci yapısını sürdürmek zorunda olan diğer yandan da biriken sermayesini yeni kârlı alanlara yöneltmek zorunda kalan uluslararası teknelci sermaye, bu çıkmaza çözüm getirememekte çünkü emperyalistlerarası çelişkilerin boyutlarının genişlemesi karşısında nüfuz alanları için kendi aralarında bir paylaşım savaşı, emperyalist-kapitalist sistemin de tamamen sonu olacağından, çelişkileri uzlaşarak, bütünleşerek çözme yoluna yönelmektedirler. Fakat her çözümleme ve bütünleşme çelişkilerin boyutlarını daha da büyütmede, genişletmektedir. Yani bütünleşme-çelişki ilişkisinde ağır basan unsur çelişki olmakta, emperyalist-kapitalist sistemin sorunları yoğunlaşmaktadır.

TÜRKİYE

Yazının girişinde değindiğimiz II. Dünya Savaşı sonrası emperyalist-kapitalist sistem içindeki gelişimler etkisini Türkiye üzerinde de gösterdi. Özellikle 1963 yılından sonra uluslararası teknelci sermaye ve onunla bütünleşmiş yerli teknelci sermaye teknolojik, know-how, patent-lisans ve temel girdiler bakımından dışa bağımlı çarpık bir sanayileşme olgusu yarattı. Bu montaj ve taşoron nitelikteki, baştan beri teknelci nitelikte ve uluslararası teknelci sermayeye bağımlı olan sanayileşme beraberinde bir sürü sorunu da getirdi.

Günümüzde yerli teknelci sermayenin temsilcileri bir talep yetersizliğinden söz etmekte. Bu talep yetersizliği aslında pazarın gerçekten doymasından yani talebi yaratması gereken kitlelerin artık yeteri kadar bu malları aldığından ve artık almak istememesinden dolayı ortaya çıkmış değildir. Yerli teknelci sermayenin talep yetersizliği dediği şey tekel fiatlarıyla mal satamamalarından doğan yani kitlelerin düşük gelirleriyle bu yüksek fiyatlı mallara talep yaratamamasından dolayı ortaya çıkan bir durumdur.

Daha evvel de söylediğimiz gibi Türkiye'de 1963 - 1973 yılları arasında enflasyon yani fiyat artışları % 140.1 düzeyinde olmuştur. Bunun dışında uluslararası teknelci sermaye ve onunla bütünleşmiş yerli teknelci sermayenin denetiminde olan sanayi ürünlerinin fiyatları Ocak 1974 ile Mart 1974 arasında % 10.4 oranında artmış, Cephe Hükümetinin ilk bir aylık döneminde ise % 2.8 oranında artmıştır. Yerli teknelci sermayenin denetiminde olan sermayenin örgütü Sanayi ve Ticaret Odaları Birliğinin raporuna göre 1975 yılında da enflasyonun devam edeceği tahmin edilmektedir. Bu enflasyonun artış hızının ise % 20'nin altında olmayacağı sermaye çevrelerince de kabul edilmektedir. Böyle bir ortam içinde enflasyona karşı, şiddetini azaltmak için tedbirler alınması gerekirken yani piyasadaki para arzının kısılmasına yönelik işlemlere gidilmesi gerekirken, Nisan 1975'in son haftasında bir hafta içinde 1.2 Milyar TL'si kredi verilmiş ve reeskont hadlerinin düşürülmesi gibi işlemlerle de piyasadaki para arzı artırılarak enflasyon körüklenmiştir. Bu da elbette ki üretim araçlarını elinde tutan ve ülkede yapılan üretime büyük ölçüde hakim olan uluslararası te-

kelci sermaye ve onunla bütünleşmiş yerli tekeli sermayenin kârını arttırmakta ve gelir dağılımını onlar lehine değiştirmektedir.

Enflasyonun sorunun yanında uluslararası tekeli sermaye ve onunla bütünleşmiş yerli tekeli sermayenin kârlı yeni yatırım alanları bulmak ve pazar sorunları da büyük ölçüde belirginleşmeye başlamıştır. Bir yandan artık-değer sömürüsü ve tekel kârları yoluyla ve diğer yandan da enflasyonun etkisiyle sermaye birikiminin hızlanıp yoğunlaşması, dışarıya bağımlı olduğundan da dış pazarların çokuluslu tekellerin elinde olmasından, büyük ölçüde ülke içinde tekeli niteliğini de sürdürebilmek koşuluyla kârlı yeni yatırım alanları ve pazar bulma sorununu ortaya getirmiştir. Bunun en iyi kanıtı da tekeli sermayenin sömürüsünün en yoğun olduğu 12 Mart döneminde tarımda kapitalistleşmeyi yaygınlaştırıp, feodal kalıntıları tasfiye etmeye yönelik toprak reformunun uygulanmaya çalışılmasıdır.

Türkiye'deki çarpık sanayileşmenin ve tekeli yapının doğurduğu sorunlar aynı zamanda tekeli burjuvazinin çıkmazını belirlemekte ve onları devamlı kaoslar içinde bocalatmaktadır. Son günlerde özel sektör sözcülerinin büyük ölçüde silâh sanayinin hemen kurulması ve buna kendilerinin de şevkle katılacaklarını bildirmelerinin altında yatan gerçeklerde büyük ölçüde bu yatırım alanları ve pazar sorunu ve uluslararası tekeli sermayenin ekonomik politik çıkarlarıdır. Çünkü silâh sanayi, sanayinin genel yapısı içinde oluşan ve belli başlı sanayi dallarının üretiminin daha üst düzeyde bir teknolojik bileşimi olmasına rağmen ve Türkiye'de aliminyum, makina yapım, kimya, elektronik vs. gibi sanayi dallarının tamamen di-

şa bağımlı olduğu ve bu çarpık sanayileşme ülkeye hiçbir şekilde teknoloji getirmediği halde, çarpık sanayinin yaratıcıları uluslararası tekeli sermaye ve onunla bütünleşmiş yerli tekeli sermayenin, silâh sanayi kurma veya kurulacak olana katılma istekleri, hele ülkeyi bugünkü yapıları gereği daha da çok bağımlı hale getirmişlerse, ülkenin bağımsızlık ve savunmasını istemeleri gibi bir sebeple açıklanamaz.

Kaldı ki yerli tekeli sermayenin güçlü direklerinden Koç Holding grubunun başkanı Vehbi Koç' da bugünkü koşulların modern savaş araçları üretimi için yeterli olmadığını fakat özel sektör olarak her zaman bu işe katılmaya hazır olduklarını verdiği beyanatta belirtmiştir. Bunun altında yatan gerçek ise kârlı yeni yatırım alanları ve pazar sorununun yanında montaj ve taşaron nitelikteki sanayinin yapısının incelenmesiyle ortaya çıkabilir. Bilindiği gibi Türkiye yaptığı antlaşma ile 1995 yılında kesin olarak Ortak Pazar'a girecektir. Aynı zamanda daha evvel saydığımız gelişmeler ışığında Türkiye'de özellikle 1963 yılından sonra gelişen ve genellikle gelişmiş kapitalist ülkelerin (metropollerin, yani kendi teknolojilerini üretip geliştirerek yaptıkları ve temel girdiler bakımından da büyük ölçüde dünya kapitalist sistemindeki üretimi denetiminde tutan ülkelerin) ürettikleri mallarının taklitlerini yapan bu çarpık sanayileşme içindeki montaj kesimi (ki bu kesimde Koç Holding grubu ağırlıktadır) Ortak Pazar'a girişten tedirgin olmaktadır. Çünkü Ortak Pazar ülkeleri arasındaki gümrük duvarları kaldırıldığında hemen hemen her bakımdan dışarıya bağımlı olduğundan maliyetleri metropol ülkelerdeki üretimin maliyetlerinden yüksek olan

montaj sanayi zarar görecektir. İşte bu gerçeği gören Koç grubu baştan beri Ortak Pazar konusunda dikkatli bir tutum takınmış ve son günlerde ise bazı tedbirler alınmasını önermiş, tedbir alınmadığı takdirde sanayimizin zarar göreceğini (yani montaj sanayinin zarar göreceğini) söylemiştir. Böyle bir ortamda alıcısı devlet olan silâh sanayi ortaya çıkınca, Vehbi Koç, böyle alıcısı hazır ve sağlam olan bir dala yaslanmayı kendi uzun vade çıkarları açısından yararlı görerek atılmıştır. Çünkü getirdiği öneri ordunun jeep ve taşıt araçlarını üretmektir. Yani o zaman Ortak Pazar'a girilse dahi, devlet kendi sınırları içinde üretimi müşteri olacağından dışa bağımlı montaj sanayi kesimine halkın sırtından alınan vergilerle kaynak aktarılacaktır. Son günlerdeki tartışmaların bir yönü de bu şekilde görünmektedir.

Kısaca özetlersek II. Dünya Savaşı sonrası gelişmelerle birlikte Türkiye'de de uluslararası tekelci sermaye ve onunla bütünleşmiş yerli tekelci sermaye çarpık bir sanayileşme yaratmıştır. Bu olgu ile birlikte kapitalizmin anarşik işleyişi, yapısal çelişkileri enflasyon, işsizlik, yatırım alanları ve

pazar darlığı vb. gibi sorunları ortaya çıkmıştır. Bütün bu sorunların yapısal olması ve yapısal çözümlene yapılmadan yani sistem değişmeden sorunlar kalkmayacağından uluslararası tekelci sermaye ve onunla bütünleşmiş yerli tekelci sermaye bir kaos içinde bocalamaktadır. Sorunların yoğunlaşması, kendi içlerindeki çelişkiler ve emekçi sınıf ve tabakalar ile olan çelişkileri bir taraftan, halkın mücadelesi diğer taraftan onların iktidar olabilmelerini zorlaştırmaktadır. Halkın gelişen mücadelesi karşısında, büyük zorlamalarla iktidarı sürdürmeye çalışmakta, sorunlara uzun vadeli çözümler getirmek yerine kısa vadeli çıkarları gözeterek işlemlere girişmeleri ile nasıl bir çıkmaz içinde olduklarını göstermektedirler. Dar boğazda olduklarını, talep yetersizliği olduğunu, enflasyonun arttığını söyleyenler tek el kârları ile mal satamadıklarından yakınmadan başka birşeyden bahsetmiyorlar. Yani kendi çıkmazlarının ürünleridir bu sorunlar. Kısacası uluslararası tekelci sermaye ve onunla bütünleşmiş yerli tekelci sermaye çözümü bu yapıda olamayacak olan, sınırları dar bir denklemin içinde bocalamaktadır.

YENİ KİTAP

KAPİTALİZMDE KARIN KAYNAĞI ÜZERİNE

(Artık - Değer ve Tekel Karı)

Yakında Çıkıyor

TÜRKİYE'DE KÖYLÜLÜĞÜN YAPISI

BU ARAŞTIRMA TİB BÜNYESİNDE YÜRÜTÜLMEKTE OLAN AYNI İSİMLİ ÇALIŞMANIN DAHA İLERİKİ ARAŞTIRMALARDA DA KAYNAK TEŞKİL EDECEK İLK SONUÇLARIDIR. BU YAZIDA ÜZERİNDE DURULACAK TEMEL UNSURLAR TÜRKİYE'DE KIRSAL KESİMDE SINIFLARIN TANIMI VE NİTELİKLERİ İLE KIRSAL KESİMDE ÇELİŞKİLERİN KAYNAKLARIDIR. BU BİLGİLERİN GENEL PLANDA ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİNE DE IŞIK TUTACAĞINA İNANIYORUZ.

Her meselede olduğu gibi burada da ele aldığımız köylülük konusunu içinde bulunduğumuz sistemin tümünden ve de tarihsel gelişiminden soyutlayamayız. Yalnız burada elbette ki Türkiye'nin içinde bulunduğu emperyalist-kapitalist sistem ile Osmanlıların kuruluşundan başlayarak Anadolu'daki toprak düzenini (ki biz bunun merkezî feodal bir sistem olduğunu kabul ediyoruz) anlatmaya kalkarsak esas konuya değinmek için ne vaktimiz ne de yerimiz kalır. Birinci konu zaten TİB yayınlarında etraflı bir şekilde incelenmişti. Ancak amacımız gerekli yerlerde atf yaparak konuyu genel çerçeveye içrisine oturtmaktır. Genel yaklaşım edinildikten sonra özel olaylar onun çerçevesinde değerlendirilmelidir. Yalnız elbette genel yaklaşım da havadan inmez ve birçok araştırmaların ürünüdür.

İncelemede tarihsel perspektif olarak II. Dünya Savaşı sonrası döneme ağırlık vereceğiz. Bu dönem Türkiye tarımında makineleşmenin, mülksüzleşmenin, pazar ilişkilerinin yaygınlaşmasının, toprak temerküzünün, iç göçlerin vs., yani kısacası yapısal değişimin belirgin bir şekilde ortaya çıktığı bir dönemdir. 1960'lardan sonra gelişimi belirginleşen çarpık ve dışa bağımlı bir sanayileşme ve emperyalist-kapitalist üretim ilişkilerinin yaygınlaşması 1940'ların sonunda ve 1950'lerin başında görülmeye başlanır.

Kırsal kesimdeki çelişkilerin kaynaklarını incelerken pazar ilişkileri çok önemli bir yer tuttuğu için emperyalizmin yönlendirdiği çarpık ve bağımlı sanayileşmeyi de bir kaç kelime ile anlatmak gerek. Çünkü toplumsal olayların silsilesi içinde bunların belirleyiciliği başta gelmektedir.

Türkiye'de özel kesim imalat, sanayii 1950'lerden beri dayanıksız tüketim malları imalatı, dayanıklı tüketim malları montajı ve taşaron niteliğindeki kollar ağır basarak gelişirken bu üretim baştan beri uluslararası tekелci sermaye ile bütünleşmiş olarak ve tekелci olarak doğmuştur. Emperyalizmle bütünleşerek faaliyete geçen yerli tekелci burjuvazi eski komprador burjuvazidir ve bu dönüşüm emperyalizmin günümüzde yatırım yolu ile sömürüyü ticaret yolu ile sömürüye göreceli olarak ağırlık vermesi sonucu gerçekleşmiştir. (Bu konuda, ayrıntılı bilgi için 5, 6, 8 ve 9) numaralı TİB yayınlarına bakınız).

Bu nedenle bu kesimin ürettiği malları alan tüm halk, bu kesimin mallarını değerinden yüksek tekел fiyatlarıyla aldığı için sömürüye maruz kalmış ve bu kesim ile çelişkileri olmuştur. Kırsal kesim ve giderek büyük ölçüde pazar ilişkilerine açılmış ve o ölçüde de sömürüye maruz kalmıştır. Kırsal kesimin emperyalizm ve onunla bütünleşmiş yerli tekелci sermaye ile

çelişkileri yalnız aldığı malları değerinden yüksek fiyatlar vermesi ile değil, fakat aynı zamanda sattığı ürünler için de değerinden düşük bir fiyat almasıdır. Kırsal 'kesimi' incelerken piyasadan alınan girdiler (tarım araçları, gübre, tarım ilaçları vb.) ile kullanımı giderek artan tüketim malları (alimünyum eşyadan kumaşa deterjandan jilete kadar) incelenmelidir. Aynı zamanda köylünün sattığı ürünlerin fiyatları, özellikle ihraç edilen ve taban fiyatına konu olan ürünlerin fiyatları da incelemenin kapsamı içerisine alınmalıdır.

Bu noktada niçin köylülüğün iç ilişkileri ve iç yapısı ile başlamadığımız sorulabilir. Fakat köylülüğün yapısına büyük ölçüde etki eden dış etkenlerin önemi kaçınılmaz olarak bizi konuya bu noktadan girmeye zorluyor. Kırsal kesimdeki gelişmeler uzun bir zamandan beri pazar ilişkileri tarafından yönlendirilmektedir.

1940'ların sonunda ve 1950'lerin başında Türkiye'deki traktör sayısı 20 katından fazla artmıştır. Bir traktörün ortalama 10 kişiyi topraktan kopardığı ve iç göçlere neden olan etkenlerin birisi olduğu bilinmektedir. Kiraya verme gibi hallerin dışında bir çiftçinin traktörünün borcunu ödeyebilmesi için en az 150-200 dönüm toprağa sahip olması gerekmektedir. Böylece traktöre sahip olanlar tarım kapitalistleri ile orta köylülerin üst kesimleri oldu. Bu arada üzerinde durulması gereken bir nokta da mülksüzleşme ve toprak temerküzü ile ilgili olarak toprak dağılımındaki eşitsizliğin bu dönemde büyük bir hızla artmaya başlamasıdır. Küçük meta üreticilerinin (ki geçimlik diye nitelendirilebileceğimiz ve çoğunluk olan kesim) ise zaten tefeci-tüccar ile olan ilişkileri yüzünden ve ticaret

ile borçlanma yoluyla sömürülmeleri onların tarımda yeni makineler kullanmalarına izin vermiyordu. Sonuç olarak, gelişen pazar ilişkilerinden kârlı çıkanlar en çok kapitalist tarım işletmecileri (bir kısmı göreceğimiz gibi tekelci sermaye ile iç içedir) ve emperyalizm ve onunla bütünleşmiş yerli tekelci sermaye ile işbirliği halinde olan tefeci-tüccar sınıfıdır. Tefeci-tüccar sınıfı ise bir ölçüde feodal kalıntı olan büyük toprak ağaları sınıfı ile iç içedir (aynı kimselerdir). Bu sonuncu sınıf giderek bir süreç içerisinde önemini yitirmekte ve yalnızca bazı bölgelerde önemini sürdürmektedir.

Tarım kesiminde de sömürü üç yolla olmaktadır. Birincisi, üretim süreci içerisinde yaratılan emeğe el konmasıdır. Örneğin tarım kapitalistlerinin işletmelerinde çalışan tarım proleterleri ile yarattığı ürünün bir kısmını toprak ağasına veren yoksul köylü bu şekilde sömürülmektedir. İkinci sömürü yolu ise ticaret yolu ile sömürüdür ve ürünlerin değerinin altında veya üstünde bir fiyatla satılması sonucu doğar. Örneğin çoğunlukla küçük üreticilerin ürettikleri fındık, tütün vs. gibi mallar değerlerinin altında fiyatlarla alınmakta ve bunlar da diğerleri gibi tekelci sermayenin ürünlerini değerinin üzerinde tekel fiyatları ile almaktadırlar. Üçüncü sömürü yolu da borç yolu ile sömürüdür. Örneğin küçük üreticiler tefeci tüccarlardan çok yüksek faizle borç alıp sürekli borçlanmaları.

Şimdi bu genel gelişimi en kabaca hatlarıyla verdikten ve sömürü mekanizmasına da kısaca değindikten sonra kırsal kesimdeki sınıfları tek tek ele alarak tanımlarını ve çelişkilerini ortaya koymaya çalışalım. Burada da elbette ki her türlü sınıflandırmada olduğu gibi kaçınılmaz olarak genel özel-

likler ele alınmakta ve bir çok özel duruma değinmemektedir. Fakat belli sonuçlara ulaşmak için belirleyici ve temel unsurları bulmamız gerekir ve özel olanları da bunun çerçevesinde değerlendirmeliyiz. Yalnız elbetteki burada bölgesel özelliklerinin tam olarak değerlendirilmesi (örneğin, bazı yönlerde hayrancılık önemlidir) yapılmalıdır.

Tarım Proleteryası: Tarım proleterleri işgücülerini satmaktan başka geçim vasıtaları olmayan ve çoğunlukla tarım kapitalistlerinin çiftliklerinde ve devlet çiftliklerinde çalışan kimselerdir. Üretim sürecinde yarattıkları değere el konur. Bu yüzden tarım burjuvazisi ile çelişkileri vardır.

Bunun yanı sıra tekelci sermayenin ürünlerini değerinin üzerinde tekel fiyatları ile satın aldıkları için (pahalılık) ve üretici güçlerin çarpık ve bağımlı gelişmesinin sonucu olan işsizlik dolayısıyla emperyalizm ve onunla bütünleşmiş yerli tekelci sermaye ile çelişkileri vardır.

Az Topraklı veya Topraksız Yoksul Köylüler: Bunlar kendi küçük topraklarından elde ettikleri gelir ile geçinmeyen veya hiç toprağı olmadığı halde yarıcılık - ortaklık yapan (bunun şartları bölgelere ve anlaşmalara göre değişmektedir) ve/veya mevsimlik işçi olarak çalışan kimselerdir. Toprak ağalarının topraklarında çalışanlar az topraklı veya topraksız yoksul köylülerdir ve ürettikleri ürüne bunlar tarafından el konduğu için aralarında çelişki vardır. Bu grubun da pahalılık dolayısıyla emperyalizm ve onunla bütünleşmiş yerli tekelci sermaye ile çelişkileri vardır. Aynı zamanda ürünlerini pazarladıkları oranda bunları değerlerinin altında fiyatlarla sattıkları için de tekelci kesim ile işbirliği halindeki tefeci-tüccar kesim ile çelişkileri vardır.

Küçük Üreticiler (geçimlik işletmeler): Küçük üreticiler topraklarından elde ettikleri gelir ile ancak geçimlerini sağlayan (temel gelir kaynağı olan toprağın yanında başka ufak yan gelirleri de olabilir), kural olarak üretim süreci içerisinde kimseyi sömürmeyen ve kendileri de sömürilmeyen (aile emeği ile üretimde bulunan) bir sınıftır. Bunlar küçük burjuvazinin kırsal kesimi olarak ele alınabilir ve ancak pazar ilişkilerine girdikleri ve borçlandıkları oranda sömürülürler. Pazar ilişkileri —mallarını değerlerinin altında fiyatla satıp tekelci sermayenin ürünlerini, hem tüketim malları hem de gübre, ilaç vs. gibi girdileri değerinin üzerinde tekel fiyatlarıyla almaları— dolayısıyla durumları giderek kötüleşen ve böylece emperyalizm ve onunla bütünleşmiş yerli tekelci sermaye ile çelişkileri bulunan bir sınıftır. Bunların aynı zamanda tekelci kesim ile işbirliği halindeki tefeci-tüccar ile de, onlardan sürekli olarak fahiş faizlerle borçlandıkları için çelişkileri vardır. Küçük üreticiler tarım teknolojisini geliştirecek durumda değildirler. Tefeci-tüccarlar onların stok ve pazarlama olanaklarından yoksun olmalarından yararlanırlar.

Türkiye'de yaygın olan küçük üreticiler arasında tütün, fındık, çay, ayçiçeği vs. üreticileri vardır. Üzerinde durulması gereken diğer bir nokta da küçük üreticilerin dolaylı vergiler ve kredilerin dağılımından dolayı da hakim sömürücü azınlık ile çelişkileri vardır.

Orta Köylüler: Bunlar tarımda geçimlikten fazla gelir elde eden, işgücü satınaldıkları zaman emeği sömüren, fakat kendileri de tekeller tarafından sömürülen bir sınıftır. Üretim teknolojisini geliştirme olanağına sahip olabirler. Üretime katılırlar. Tefecilere küçük üreticiler kadar borçlanmazlar. Toprağı büyük olmayan fa-

kat sahip oldukları makinaları kiralamak yoluyla gelir elde eden kimseler de bu sınıfa girmektedirler. Bunların da tekeli kesim ile fiyat mekanizması yoluyla da kırsal kesimdeki büyük tefeci-tüccar ile çelişkileri vardır. Hakim sömürücü azınlık ile olan çelişkilerinin diğer bir kaynağı da vergi ve kredilerdir.

Tarım Kapitalistleri : Bir kısmı tekeli sermaye ile içiçe geçmiş bulunan tarım kapitalistleri (örneğin Sabancıların onbini dönemden büyük iki çiftlikleri vardır) büyük topraklarda, ücretli işgücü kullanarak makinalı tarım yapan bir sınıftır. Çoğunlukla taban fiyatı tesbitinde rolleri vardır ve ticari bitkiler ekerler. Kendileri üretime katılmazlar. Kırsal kesimdeki ezilen sınıfların bunlarla çelişkileri (üretim sürecinde tarım proleterlerini sömürürler ve kredilerin dağılımı dolayısıyla diğer sömürülen kesimlerle vardır). (1)

Feodal Kalıntılar : Bunlar toprak ağaları ve tefeci-tüccarlardır. Bir çok durumda bu iki sınıf içiçe geçmiştir fakat tefeci-tüccarlar çok daha yaygındırlar. Bunları ayrı ayrı incelemek gerekmektedir.

Tefeci Tüccarlar : Bunlar borç ve ticaret yolu ile kırsal kesimdeki yoksul köylü, küçük üreticiler ve (belki biraz daha az ölçüde) orta köylüleri sömüren bir sınıftır. Köylülerin ürününü (bir çok durumda önceden) değerinin çok altında fiyatla alıp onlara (yine bir çok durumda verisiye olarak) tekeli kesimin mallarını tekel kârının üzerine bir de kendi kârını ekliyerek satarlar. Aynı zamanda çok yüksek faizlerle borç vererek özellikle küçük üreticileri sürekli borçlandırırılar. Bunların pazarlama ve depolama olanağından yoksun olmalarından da yararlanarak onları sömürürler. Emperyalizm ve onunla bütünleşmiş yerli tekeli sermaye ile

işbirliği halinde sömürücü azınlığın bir kısmını teşkil ederler. Köylünün ürününün satılmasında ve tekeli sermayenin mallarının satılmasında aracılık ederler. Günümüzde bu sınıfın yukarıda belirttiğimiz fonksiyonları da tekeli sermaye tarafından giderek tasfiye edilmek istenmektedir.

Toprak Ağaları : Bir kısmı tefeci-tüccarlarla içiçe geçmiş bulunan bu sınıf sahip oldukları topraklardan (çoğunlukla bütün üretim araçlarının ve köy evlerinin de sahibidirler) elde ettikleri rant ile geçinirler. Topraklarında çalışan yoksul köylülerin yarattıkları ürüne sahip çıkarlar ve üretime katılmazlar. Kural olarak temel gelirleri rant olmakla beraber tefecilik-tüccarlık veya başka yollarla gelir elde edebilirler. Günümüzde ağırlığını giderek yitiren bu sınıf en çok Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinin belirli kesimlerinde yoğunlaşmışlardır.

Görüldüğü gibi kırsal kesimdeki sömürülen sınıf ve tabakaların, emperyalizm ve onunla bütünleşmiş yerli tekeli sermaye ve onunla işbirliği halindeki büyük tefeci-tüccar ve toprak ağaları ile çelişkileri vardır.

Hakim ittifak ile halk arasındaki bu çelişkiler, bu sömürücü azınlığa karşı en tutarlı mücadeleyi sürdürecektir olan işçi sınıfının, emekçi halkın diğer kesimleri ile ortak mücadelesinin maddi koşullarını ortaya koymaktadır.

(1) Burada belki «Zengin köylü» diye bir kategori koymakta da yarar olabilir. Bunlar orta köylülüğün üst kesimi olan, tekeli kesimle bütünleşmemiş tarım kapitalistleri olarak ele alınabilir ki bunlar ücretli emeği sömürürken bir yandan da tekeli kesim ile fiyat ve kredilerden dolayı çelişkileri vardır. Bu konu da diğerleri gibi ileride ayrıntılı olarak incelenecektir.

İŞÇİ SINIFININ EKONOMİK - DEMOKRATİK MÜCADELESİ VE REFERANDUM

REFERANDUM NEDİR?

Referandumu, işçilerin toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkili sendikayı, özgür ve bilinçli iradeleriyle seçmeleri yöntemi diye tanımlayabiliriz. Referandum, işçi sınıfının demokratik mücadelesi içinde, özellikle son yıllarda çok önemli bir tartışma konusu haline geldi. Geçmiş şöyle bir göz atarsak, son 15 yılın bütün işçi direnişlerinin temelinde, burjuvazinin ve onun denetimindeki sarı sendikaların sendika seçme özgürlüğünü kısıtlaması işçilerin ilerici-devrimci sendikaların çatısı altında birleşme isteğinin engellenmesi özleminin yattığını görürüz. Bu engelleme, işçi sınıfımızın bu demokratik hakına sahip çıkma mücadelesini kırma özlemi özünde sınıfsal çatışmanın, yani emek ile sermayenin çatışmasının, burjuvazi ile işçi sınıfı çatışmasının kaçınılmaz sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde referandum, emperyalist-kapitalist dünya sistemi ile iç içe geçmiş olan ülkemizdeki egemen sermaye çevrelerinin ve bu çevrelerin kurduğu sarı-patron sendikalarının korkulu rüyası haline gelmiştir.

Burjuva demokrasilerinde, işçi sınıfının en doğal demokratik haklarından birisi, parasal ve bazı sosyal haklarını alabilmeleri için sendikalar aracılığıyla toplu iş sözleşmesinde taraf olabilmeleridir. Peki o zaman bir sorun çıkıyor ortaya. Diyelim, bir iş yerinde birden fazla sendika var. İşyerinde işçiler adına toplu iş sözleşmesini bu sendikalardan hangisi yapacak? Toplu iş sözleşmesini, o işyerindeki işçilerin istediği ve öz-

gür-bilinçli iradeleriyle seçecekleri sendika yapacaktır. Özünde bu, İŞÇİLERİN SENDİKA SEÇME ÖZGÜRLÜĞÜDÜR.

YASALAR BU KONUDA NE DİYOR?

Bu konuda söz edebileğimize üç yasa var : Başta Anayasa, sonra da 274 Sayılı Sendikalar Yasası ile 275 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Yasası.

Anayasanın 47. Maddesine göre işçilerin sendikalaşma hakkı, vazgeçilmez nitelikte bir temel hak ve özgürlüktür. Bu maddenin anlamı, işçilerin ancak özgür iradeleri ile seçecekleri sendikanın kendilerini temsil edebileceği yolundadır. 274 Sayılı Sendikalar Kanunu ise, demokratik yollardan sendika kurabilme ve bu sendikalara üye olabilmenin kurallarını getirmiştir. Gelelim, konunun özünü oluşturan 275 Sayılı Yasaya. 275 Sayılı Yasanın 7. Maddesi, işçilerin çoğunluğunu temsil eden sendikaya yetki verilmesini öngörüyor. Yani bu konuda yasada tek açık ve kesin hüküm, çoğunluğu temsil eden sendikanın, o işyeri için toplu iş sözleşmesi yetkisine sahip olmasıdır. Yasada çoğunluğu temsil yetkisine sahip olan sendikanın toplu iş sözleşmesi yapabileceği belirtiliyor, ama bu temsil yetkisinin nasıl ve ne yolla saptanacağına ilişkin bir açıklık getirilmiyor. Aynı yasanın 11. Maddesinde ise, sendikalar arasında bir yetki uyuşmazlığı ortaya çıktığı zaman bu uyuşmazlığın hangi makamlarca çözüme bağlanabileceği gösterilmiştir. Yasada, yetki uyuşmazlığını ilk aşamada ilgili Bölge Çalışma Müdürlüklerinin vereceği

kararlar çözümler denilir. Ancak, bu kararlar verilirken toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkili sendikanın nasıl ve hangi yolla saptanacağı yasadaki açıkça belirtilmemiştir. Aynı maddede, Bölge Çalışma Müdürlüğünün verdiği kararlara karşı yapılacak itirazların İş Mahkemelerince çözümleneceği belirtilmiştir. Ancak, bu noktada da İş Mahkemelerinin bu yetki uyuşmazlıklarını nasıl ve hangi yolla çözüme bağlayacağı belirginleştirilmemiştir. Demek oluyor ki, 275 Sayılı bu yasanın ilgili maddelerinde referandum uygulanamayacağına ilişkin bir hüküm yoktur. Ancak, temsil yetkisine sahip sendikanın seçilmesi yönteminin nasıl olacağı konusunda büyük boşluklar vardır.

**BU BOŞLUKLARDAN
ŞİMDİYE DEK, İŞÇİ
SINIFININ EKONOMİK
DEMOKRATİK MÜCADELESİ-
NİN KARŞISINDA OLAN
TÜM ÇEVRELER NASIL
YARARLANDILAR?
NELER YAPTILAR?**

Yukarıda söylemeye çalıştığımız gibi, bu konudaki yasa boşlukları işveren çevrelerinin ve özellikle sarı sendikaların pek güzel işine yarar. İlk olarak 274 Sayılı Yasa, onlara şu açık kapıyı bırakıyor: Yasaya göre bir işçinin sendika üyeliğini kazanabilmesi, «üye kayıt fişleri ve üye kayıt defteri ile belgelenir.» koşuluna göre düzenlenmektedir. Yasaya göre sendika üyeliğini kazanabilmenin yolu böyle. Örneğin, bir iş yerinde toplu iş sözleşmesi yapacak yetkili sendika saptanacak. Bu durumda, üye kayıt fiş ve defterlerine göre, hangi sendikanın üye fişleri daha çok sayıyı gösteriyorsa, o sendika toplu iş sözleşmesi yapma yetkisine sahip olacaktır. Bu arada, toplu sözleşme haklarını düzenleyen 275 Sayılı Yasanın 7. Mad-

desi de, işçilerin çoğunluğunu temsil eden sendikanın o işyeri için toplu sözleşme yapmaya yetkili olacağını belirtmiştir. İşte bu 7. ve 11. Maddeleri sarı sendikalar ve sermaye çevreleri kendilerine göre yorumlamışlar, düzenledikleri sahte üye kayıt fiş ve belgeleriyle, idare ve yargı organlarına (Bölge Çalışma Müdürlükleri ve İş Mahkemeleri gibi) başvurarak o işyerindeki işçi sayısının çoğunluğunu temsil ettiklerini iddia etmişlerdir. Oysa, bu fiş ve belgeler sahte olduklarından hiçbir geçerliliği yoktur ve işçilerin gerçek iradelerini yansıtmaktan uzaktır. Ayrıca, yine yasalara göre, işçilerin birden fazla sendikaya aynı anda üye olabilmelerini engelleyen bir hüküm yoktur. Yani bir işçi, bir anda birden fazla sendikaya üye olabilmektedir. Bu da, sarı sendikaların sahte fişler düzenlemelerine yardımcı olmaktadır. Diğer bir nokta da, 275 Sayılı Yasanın sayısal çoğunluğa sahip olan sendikanın, yalnızca temsil yetkisine sahip olduğunu, fakat bundan da fazla birşey olmadığını belirtmesidir. Ancak «temsil» kavramından, neyin ya da nelerin kastedildiği açık değildir. Bu kavram her zaman için bir tartışma konusu olabilir.

Demek oluyor ki, sahte üye belgeleri düzenleyerek ve düzenleterek, çoğunluğu ben temsil ediyorum, işçilerin özgür ve bilinçli iradeleriyle seçtikleri sendika benim, bu nedenle de işçiler üzerinde her türlü tasarruf hakkına sahibim diyerek ortaya çıkanlar sarı-patron sendikaları ve işçi sınıfının ekonomik-demokratik mücadelesini saptırmaya çalışan sermaye çevreleridir. Bunlar, yasalardaki boşluklardan yararlanıp, var olan maddeleri işlerine geldiği gibi yorumlayarak ve yorumlatarak sömürülerini meşrulaştırmak yoluna gitmektedirler.

**ANCAK BÜTÜN BU
YUTTURMACALARA KARŞI
OLUP BİTENLER
NEDİR? REFERANDUM
KONUSUNDAKİ
UYGULAMALAR NELERDİR?**

Bütün bu oyunlara rağmen işçi sınıfının ve onun devrimci sendikalarının sürdürdükleri ekonomik-demokratik mücadeleler sonucu, yetkili sendika saptanması konusundaki referandum uygulamalarında Anayasanın ve İş Yasalarının özüne ve sözüne uygun yeni yorumlar getirilmiş, mücadeleye yeni boyutlar kazandırılmıştır. Son bir yıl içinde işyerlerindeki yetki uyuşmazlıklarının çözümünde, birçok defa işçilerin özgür ve bilinçli iradelerinin belirlenmesi için, bağımsız bazı İş Mahkemelerinin verdikleri yerinde kararlarla referandum yoluna başvurulmuştur. Bu yolun açılmasında, bağımsız bazı mahkemelerin ve kimi zaman da idarî organların verdikleri kararlar, hiç kuşkusuz önemli roller oynamıştır. Ancak, asıl pay, temelde ve herşeyden önce, işçi sınıfının yıllardan beri sürdürdüğü mücadele ve bu mücadelenin getirdiği büyük birikimdedir. Ve bu nedenledir ki, sarı sendikalar her gün referandum konusunda biraz daha gerilemektedir. Sayılara şöyle bir göz atarsak, çeşitli işyerlerinde, yaklaşık olarak 50 kadar referandum uygulamasına gidilmiş ve bu oylamaların % 90'ını DİSK'e bağlı devrimci işçi sendikaları kazanmıştır. Bu gelişim karşısında giderek rahatsız olan sermaye çevreleri ve onların dümensuyundaki sarı sendikalar yeni oyunlar tezgâhlamaktadırlar.

Peki nedir bu oyunlar acaba? Hemen örneğimizi sunalım:

Presiz işyerinde çıkan yetki uyuşmazlığı, ilgili Bölge Çalışma Müdürlüğüne 275 Sayılı Kanununun 11. maddesine uygun olarak karara bağlanmış ve bu kararda taraf

sendikalarca sunulan üye kayıt fiş ve belgelerinin gerçeğe uyup-uyumadığının saptanamadığını ve belgelerin birbirleriyle tam anlamıyla çelişkili bulunması nedeniyle işçilerin gerçek iradelerini yansıtabilecek nitelikte bulunmadığına, çağrıda bulunan sendikaların yetkili iş mahkemesine başvurma hakkına sahip olduklarına karar verilmiştir. Bunun üzerine İş Mahkemesine başvuran Türkiye Maden-İş Sendikası, yetkili sendikanın, referandum yoluyla saptanmasına karar verilmesini istemiştir. Bu istek üzerine de İş Mahkemesi, 18.2.1975 tarih ve 1975/7 sayılı kararı ile Presiz işyerinde «... YAZILI BELGELERE GÖRE İŞÇİLERİN KENDİLERİNİ TEMSİL EDECEK SENDİKANIN HANGİSİ OLDUĞU ANLAŞILAMADIĞINA VE GERÇEK İRADENİN YAZILI BELGELERE GÖRE SAPTANMASI MÜMKÜN OLMADIĞINA GÖRE, YAPILACAK EN DOĞRU İŞ, ASIL HAK SAHİBİ OLAN İŞÇİLERİN OYLAMA SURETİYLE SERBEST İRADESİNE BAŞVURMAK OLACAKTIR. BU NEDENLE, İŞÇİLERİN KENDİLERİNE TOPLU SÖZLEŞME YAPMA HUSUSUNDA TEMSİL EDECEK SENDİKAYI SEÇMELERİ İÇİN OYLAMA YAPILMASINA, OYLAMANIN BÖLGE ÇALIŞMA MÜDÜRLÜĞÜ YETKİLİLERİNİN DENETİMİ ALTINDA GİZLİ OY VE AÇIK SAYIM İLKESİNE GÖRE YAPILMASINA... KARAR VERİLDİ.» biçimindeki açık seçik kararıyla aslında sorunu kökten bir çözüme bağlamıştır. Bu duruma göre, o işyerindeki yetkili sendika referandum sonucunda belirlenecektir. Nitekim o iş yerinde kısa bir süre sonra referandum uygulamasına gidilmiş, Maden-İş Sendikası oylamaya katılan 348 işçiden 291 işçinin oyunu alarak yetkili sendika olarak işçiler tarafından seçilmiştir.

Yasalara göre, Bağımsız İş

Mahkemelerinin verdikleri kararlar (toplu sözleşmeyi taraf sendikalarından hangisinin bağtılayacağına dair yetki kararı ya da temsil yetkisi kararı) kesindir. Yani işyeri sözleşmelerinde İş Mahkemesinin verdiği kararlar üzerine Yargıtay'a gidilemez, karar ancak uygulanabilir, itiraz hakkı yoktur. Oysa Yargıtay bu açık ve kesin yasa hükmüne rağmen, bile bile, İş Mahkemelerinin kararı üzerinde kararlar verebilmektedir. Presiz işyerindeki sendikaların birinden itiraz edilerek, temyiz yoluna başvurulduğunda Yargıtay bu itirazı kabul etmiş ve bununla da kalmayıp İş Mahkemesinin verdiği kararı yetkisi olmadan, temyiz isteminde bulunan sendika lehine bozmuştur. Acaba, yasaların özüne ve biçimine en fazla uyması gereken bu Yüce Mahkeme, bu bozma kararına nasıl bir hukukî gerekçe bulmuştur?

İlkin; «275 sayılı Kanunun 11. maddesine göre, Bölge Çalışma Müdürlüğünün verdiği karar üzerine İş Mahkemesince verilen kararlar **KESİN İSE DE**, bu karar 11. madde uyarınca verilmiş bir karar olmadığı cihetle temyiz incelemesi yapılması gerekir.» diyerek kendine bir gerekçe bulmuştur. Oysa 275 sayılı Yasanın 11. maddesine uygun olarak verilmiş bir Bölge Çalışma Müdürlüğü kararı ve bu karara karşı yapılan itiraz sonucunda verilen bir İş Mahkemesi kararı bulunmaktadır. Peki bu karar 11. maddeye göre değil de acaba hangi maddeye göre verilmiştir?

Yargıtay'ın aynı kararında yer alan bir başka büyük çelişkisi de; «... Referandum yoluyla hangi sendikanın yetkili olacağıın tesbiti-

ne dair yasada bir hüküm yoktur. Aksine 274 ve 275 sayılı Kanunlarda çağrı yetkisinin nasıl tesbit edileceğine dair hüküm vardır.» denilirken, kararın bir satır altında aynen şunlar yazılmaktadır: «Tarafların anlaşmaları halinde referandum yoluyla ekseriyetin tesbiti istenebilir.» Evet, Yargıtay'ca referandumun adeta yasa dışı olduğu savunulurken, aynı kararın içinde, tarafların anlaşma yoluyla referandumla gidilebileceğinin söylenmesi nasıl bir oyundur, nasıl bir hukuk anlayışıdır? Evet, sayın yargıçlar bir yandan yasalarda referandum diye bir hüküm yok derken öte yandan tarafların anlaşma yoluyla referandumla gidebileceklerini acaba hangi yasaya göre söylemektedirler?

Bütün bunlardan sonra, işçilerin ekonomik-demokratik mücadelesinde en etkin yol olan referandum konusunda şu ikleleri tekrarlayabiliriz:

1. Referandum, sermaye çevrelerinin ve sarı patron sendikalarının yasa boşluklarından hiçbir şekilde yararlanmamaları, derhal, **YASALAŞMALIDIR!** Ve bu yasadaki ilke de **GİZLİ OY, AÇIK SAYIM İLKESİ** olmalıdır.

Ancak;

2. Yasalarımıza hiçbir şekilde de aykırı olmayan referandum, işçi sınıfının yiğit mücadelesi ve direnişi sonucu, uygulama alanında fiilen zaten vardır ve her geçen gün bu alanda bir adım daha ileri gidilmektedir. Kaldı ki bundan böyle de, **İŞÇİ SINIFININ EKONOMİK - DEMOKRATİK MÜCADELESİ İLE BİRLİKTE REFERANDUM MÜCADELESİ DE HER DÜZEYDE DEVAM EDECEKTİR!**

MC HÜKÜMETİNİN EKONOMİ POLİTİKASI VE SONUÇLARI

Dört partiden oluşan MC hükümetinin genel olarak sermaye çevrelerinin çıkarlarını savunduğu doğrudur. Ancak sanayi, ticaret ve toprak burjuvazisinin oluşturduğu Türkiye egemen güçleri tek bir noktada, o da sola karşı ortak tavır noktasında birleşirken, özellikle ekonomik çıkarları açısından önemli çelişkiler içindedirler. İşte bu çelişik çıkarları bünyesinde barındıran MC hükümeti, bu durumun ortaya çıkardığı zorlukların da etkisiyle ülkeyi iflâsa götüren bir ekonomi politikası uygulamaktadır. Bu politika aslında birbirinin tamamlayıcısı olan iki temel prensibe dayanmaktadır.

— Egemen güçlerin her kesimine alabildiğine taviz verme ve çıkar sağlama,

— Emekçi sınıfların asgarî ekonomik taleplerine bile karşı çıkma ve bu taleplerin ortaya çıkmasını önleyecek baskı tedbirlerine baş vurma.

İşte bu iki temel prensip tarafından biçimlenen MC hükümetinin ekonomi politikası bir yandan ülke ekonomisini içinden çıkılmıyacak dar boğazlara sürüklerken öte yandan da emekçi sınıflar üzerindeki sömürünün giderek yoğunlaşmasına ve dar ve sabit gelirli halk kitlelerinin yoksullaşmasına yol açmaktadır.

MC HÜKÜMETİ NELER YAPTI VE YAPMAKTA

MC hükümetinin işbaşına geldiğinden bu yana almış olduğu ekonomik kararları, anlamları ile birlikte şu şekilde sıralamak mümkündür:

1 — Gübre Fiatları İndirilmiştir.

Gübre fiatlarında önemli oranda indirim yapılması MC hükümetinin ilk icraatıdır. Küçük üreticiye kolaylık sağlamak amacıyla yapıldığı söylenen bu indirim, küçük üretici dışında tarım - ticaret - sanayi burjuvazisi üçlüsüne gerçekten önemli çıkarlar sağlamıştır. Çünkü Nisan ayında gübre kullanımı sona ermiştir ve gübreyi kullanacağı anda almak durumunda olan küçük üreticinin bu fiat indirimi olduğu zaman gübreyle hiçbir ilişkisi kalmamıştır. Buna karşılık stok imkânları olan büyük tüccar ve çiftçiler bu indirimden önemli çıkarlar sağlamışlardır. Kısa vadede bu indirimden en çok yararlananlar ise, ürettikleri malların fiatlarında hiçbir değişiklik yapmamalarına rağmen, girdi olarak kullandıkları gübrelerin fiyatlarının düşmesiyle maliyetleri de azalan boya, ilaç ve plâstik sanayicileri olmuştur.

Ayrıca ilk yapılan hesaplamalara göre bu fiat indirimi, gübre iktisadî devlet teşebbüsleri, tarafından üretildiği için devlet bütçesinde 5.5 milyar liralık bir açığa sebep olmuştur. Bu açık eğer karşılıksız para basma yoluyla kapatılırsa, başını almış giden enflasyon daha da hızlanacak, hayat pahalılığının dayanılmaz yükü geniş halk kitlelerinin sırtında biraz daha ağırlaşacaktır. Yok eğer açığın kapatılması için vergilere baş vurulursa, gelir elde ettiği veya gelirini harcadığı anda vergi ödemek durumunda olan ücretli emekçiler ve benzer halk yığınları yine bu işten en başta zararlı çıkarılacaklardır.

2 — Özel Sektöre Merkez Bankası Kaynaklarından Büyük Krediler Verilmiştir.

MC hükümetinin işbaşına gelmesinden itibaren geçen ilk onbeş gün içinde Merkez Bankası kaynaklarından özel sektöre 1 milyar 257 milyon liralık kredi dağıtılmıştır. Talû hükümetinin iktidarında bulunduğu 1973 yılında özel sektöre verilen Merkez Bankası kredilerinin bir yıllık toplamının 3 milyar 600 milyon lira —ki o yıla kadar verilen en yüksek yıllık kredi miktarıdır— olduğu gözönünde tutulursa, MC hükümetinin bütün kamu kaynaklarını özel sektör için seferber ettiğini söylemek yanlış olmaz.

3 — Yabancı Petrol Şirketlerine İstediklerinden Fazla Kâr Sağlanmıştır.

Yabancı petrol şirketleri daha önceki hükümetler zamanında ithal ettikleri ham petrol fiyatının artırılmasını istemişler, ancak tüm çabalarına karşılık ithal ettikleri petrolün variline 10 dolar 10 sent ve 9 dolar 85 sent'in üstünde fiyat verilmemiştir. Yabancı şirketler, 10 dolar 50 sent olarak direndikleri ithal fiyatını alamayınca fiyat düşürmüşlerdir. Ama MC hükümetinin işbaşına gelmesiyle varil başına 10 dolar 50 sentlik fiyat kabul edilmiştir. Yabancı petrol şirketlerinin daha düşük fiyatla petrol ithal etmeleri için verilen sürenin dolmasına üç gün kala kabul edilen 10 dolar 50 sentlik fiyatla, ATAS rafinerisinin devletin eline geçmesi de böylece önlenmiştir.

MC hükümeti bu icraatıyla çokuluslu petrol tekelinin ve dolayısıyla emperyalizmin ne denli sadık dostu olduğunu da böylece ispatlamıştır.

4 — Devlet İhaleleri Yönetmeliği Değiştirilmiştir.

MC hükümetinin yaptığı önem-

li işlerden birisi de devlet ihaleleri yönetmeliğinin değiştirilmesi olmuştur. Devlet ihalelerine katılacak müteahhitleri önemli yükümlülükler altına sokan, yapılan işlerin devlet tarafından etkin kontrolünü sağlayan, bir takım sınırlayıcı koşullar getiren, yabancı sermayeli firmaların katılma olanaklarını asgarî düzeyde tutan hükümlerin değiştirilmesi, kaldırılması yönünde olan yeniliklerle aslında «müteahhidlik hizmetlerinin geliştirilmesine» ilişkin hükümet programı maddesinin gereği yerine getirilmiş ve müteahhidlere devlet sırtından daha çok kazanç sağlanmasını kapıları açılmıştır.

5 — İthalât Azamî Düzeyde Serbestleştirilmiştir.

Alınan ek kararlarla «İthalât Yönetmeliği» nin ithalâtı kısıtlayıcı ve kontrol edici bir çok hükmü geçersiz hale getirilmiş, özellikle spekülâtif maddeler ithalâtına büyük olanaklar sağlanmıştır. Demir bunun en somut örneğidir. Bir yandan yurtiçinde üretilen demir stok edilirken, öte yandan daha düşük fiyatla demir ithalâtı serbest bırakılmış, büyük ithalâtçılara böylece hükümetin kendilerini ne denli düşündüğü de ispatlanmıştır.

Demir ithalâtının ne zaman yasaklanacağı ve ucuz fiattan demir stok edenlere bu stoklarını ne zaman yüksek fiyatlarla piyasaya sürme imkânlarının sağlanacağı gerçekten merak konusudur!

6 — Toprak Reformu Uygulanması Durdurulmuştur.

Bir sürü baskı ve hattâ tehdide rağmen Akçakale ağalının topraklarının dağıtılması noktasına gelen Urfa bölgesindeki toprak reformu uygulaması, toprak dağıtımının engellenmesi (ertelenmesi) ile durdurulmuştur. Böylece bir avuç toprağın ötesinde başka hiçbir yaşama umudu olmayan topraksız

köylülerin bu umutları toprağın altına gömülürken bir avuç çağdışı toprak ağasına prim verilmiştir. Sonradan başlatılan toprak dağıtımına ise MC hükümetinin denge politikasının çıkmazını somutlaştırmıştır.

7 — Teşvik Uygulaması Yaygınlaştırılmıştır.

MC hükümeti özel sektörün teşvikini önemli ölçüde yaygınlaştırmıştır. Mayıs 1975 içinde Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğüne müracaat eden 45 özel sektör firmasına % 30 ile % 50 arasında değişen yatırım indirimi belgesi verilmiş ve bu firmalar ayrıca % 100 oranında gümrük vergisi indiriminden yararlandırılmışlardır.

Ayrıca ihracata uygulanan vergi iadesi oranı pamuk ipliği için % 5 artırılmıştır.

8 — Yeni Bir Teşvik Kanunu Hazırlanmaktadır.

Özel sektörün teşvikini öngören mevcut mevzuatı yetersiz gören MC hükümeti, yeni bir «Teşvik Kanunu» hazırlanmasına girişmiştir. Teşvik sınırlarını genişleten, yatırım indirimi ve gümrük muafiyeti oranlarını yükselten yeni tasarı çok yakında TBMM'ye sunulacaktır.

9 — İşçi Kıdem Tazminatı Tasarısı İle İşçi Ücretlerine Tavan Getirilmiştir.

Millet Meclisi Plan Komisyonu'nda kabul edilen İşçi Kıdem Tazminatları Kanun Tasarısı ile toplu sözleşme görüşmelerindeki ücret taleplerine bir tavan getirilmiş, böylece toplu sözleşme ve pazarlık hakları işçi sınıfı aleyhine sınırlandırılmıştır.

TİB YAYINLARI

- TEKELCİ SERMAYE İLE İÇİÇE
- ÇOK ULUSLU TEKELLER VE ULUSLARARASI TEKELCİ SERMAYE

İki Kitap Birarada - 5. TL.

- EMPERYALİST SÖMÜRÜ MEKANİZMASI

5. TL.

AYIN İŞÇİ OLAYLARI

1970 yılının 15 ve 16 Haziran'ında ortaya çıkan, Türk işçi sınıfının niceliksel büyümesinin yanı sıra, kendi sınıf bilincisini giderek geliştirdiği ve ekoomik-demokratik mücadelesinde daha etkin olduğu gerçeğidir. Öyle ki, beş yıl önce sayısı 100 bini bulan bir işçi kitlesinin eyleminde somutlaşan bu gerçek, egemen güçlerin, işçi sınıfının sendikalaşma olgusu üzerindeki denetimlerini yitirmeleri sonucunda, 274 sayılı «Sendikalar» ve 275 sayılı «Toplu Sözleşme» yasalarını değiştirerek Türk-İş dışındaki tüm devrimci sendikaların demokratik haklarını kısıtlama isteklerini önlemiştir. İşçi sınıfının burjuvaziye karşı yürüttüğü ekonomik mücadelesinde ortak dayanışmanın önemi bir kez daha kanıtlanmıştır.

Türk-İş'in İzmir'de, geçtiğimiz ayın 16'sında uygulanmak üzere aldığı genel direniş kararı, 600 işyerindeki 60 bin işçinin katılımıyla gerçekleşmiştir. Türk-İş'e bağlı 24 sendikanın desteklediği genel direnişin nedenleri, yaygınlaşan lo-kavtların durdurulmasının ve yasa dışı bırakılmasının gerektiği, işçimemur ayrımının işçi yararına çözümü, Dernekler Kanununun değiştirilmesi, asgari ücretten vergi alınmaması, kıdem tazminatının Türk-İş'in önerdiği biçimde olması, işçi emekli aylıklarının günün koşullarına göre ayarlanması, belediyelerde çalışan işçilerin aylıklarının ödenmesi ve işçilerin sosyal haklarının verilmesi olarak açıklanmıştır.

Bir gün süren bölgesel grev'den hemen sonra, işveren sendikaları temsilcileri 200 milyon lira zarar ettiklerini açıklamışlardır. Yıllar-

dır sömürü olmadığını iddia eden patronlar böylece artık yaptıkları sömürüyü açıklamak zorunda kaldılar. Şöyle ki, bir işçinin ortalama bir günlük ücretini 100 TL. kabul etsek, bu durumda greve katılan 60 bin işçiye bir günde 6 milyon TL. sı ödenmiş olacaktır. Halbuki işverenler 200 milyon TL. sı zarar ettiklerini söylediklerinden şu sonuca varabiliriz: 60 bin işçi bir günde 200 milyon TL. lık değer yaratmakta ve en fazla 6 milyon TL. ücret almaktadırlar.

İşçi güvenliğini yok edici nite-likteki kıdem tazminatı tasarısı Bütçe ve Plan Komisyonunca kabul edilmiştir. İşçinin işine son verilmesi halinde ödenmesi gereken tazminat 15 gün yerine 30 güne çıkarılırken, bu süre bir sınır olarak getirilmekte ve toplu sözleşme özgürlüğüne müdahale kabul etmeyen 275 sayılı yasaya aykırı düşmektedir.

Kıdem tazminatlarının, işverenin isteği doğrultusunda kurulacak bir fondan karşılanmasının kabulü de, işverenin, işçinin çalışması sayesinde biriktireceği fonu ona karşı kullanarak, üstelik devletin de yardım ve teminatını alarak daha çok güçlenmesine yol açacaktır. Tasarıya göre, fona yatırılacak para işçinin yıllık ücreti üzerinden hesaplanacaktır. Oysa ki, kıdem tazminatı, yürürlükteki yasalarda belirtildiği gibi, işçinin aldığı en son ücrete göre saptanmaktadır. Aradaki fark kredi mekanizmasının çalışmasına neden olacak ve işverenin olması gereken yükümlülük, onu garanti eden devlet aracılığı ile, işçi sınıfı ile birlikte tüm emekçi halka ödetelecektir.

Millet Meclisinde kabul edilen işçi emekli maaşları ile ilgili yasa tasarısına göre, işçilerin emekli aylığının tabanı 1.000 liradan az olmayacaktır. 31 Aralık 1974'den önce emekli olan işçilerin aylıkları % 33 oranında arttırılmış ve Bakanlar Kurulu kararı ile iki yılda bir, memur emeklilerine uygulanan sınırlar içinde yeniden saptanması, işçilerin sigortaya sayılmaması hizmetlerinin geriye doğru 10 yılının emekliliklerine sayılması ve primlerinin 5 yıl içinde eşit taksitlerle ödenmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca işçi emeklilerinin ve işçilerin aileleri de Sosyal Sigortalar Kurumu hastanelerinden yararlanabileceklerdir.

İşçilerin Sosyal Sigortalar Kurumuna ödediği primlerin % 2 oranında arttırılması, işçi aylıklarının 19 TL ile 131 TL arasında azalmasına neden olacaktır. İşçi gelirlerindeki bu azalmanın, gelir vergisi ödemelerinde düşüşe yol açması, ortalama işçi ücretinin 2500 TL olduğu varsayılırsa, Hazineye 350 milyon TL tutarında bir açık yaratacaktır. Bu karar, kaynakların kimler için hangi sınıflardan alındığını göstermek bakımından il-

ginçtir. Sabit gelirlili işçilerin gerçek ücretleri, giderek artan yaşam pahalılığı karşısında değer kaybederken, prim artışlarının oluşturacağı fonlar, SSK aracılığı ile bankalarda birikecek ve emperyalistlere, bütünleşmiş yerli tekelci burjuvaziye ve onların işbirlikçilerine kârlarını daha da arttırmak amacıyla sunulacaktır.

Egemen güçler, sömürülerini sürdürürken uyguladıkları tüm ekonomik baskıların yanısıra işçi sınıfının sendikalaşmasını önlemek, olabildiğince dağınık ve kendi güdümlerinde bir örgütlenme sağlayabilmek için çalışırlar. Bu nedenle sendika ve işkolu sayılarını arttırmaya çalışırlar. Türkiye'deki 34 işkolu sayısı, Avrupa ülkelerinde varolan işkolu sayısının iki katından fazladır. Buna rağmen, burjuvazi bu konudaki birçok girişimi yanında, son olarak 34 sıra numaralı işkolunu, parçalamak istemektedir. Bu çaba başarılırsa, Genel-İş bünyesindeki işçiler Tes-İş ve Tüm-Tis'in beslenmesi uğruna bu sendikalara bölünecek ve işçi sınıfının örgütlü mücadelesini kırabilmek için tezgâhlanan bir oyun daha açığa çıkmış olacaktır.

TIB BÜLTENİNE ABONE OLUN

Bir yıllık 15 TL. Posta Pulu veya
Posta Havalesi ile gönderilebilir.

YÖNTEM ÜZERİNE

Bu yazıdaki amacımız, belirli koşulların incelenmesinde ve değerlendirilmesinde, birincil ve ikincil etkenlerin tanımlanmasında ve hedeflerin doğru saptanmasında doğru araştırma yönteminin ne olduğunu ortaya koymaya çalışmaktır.

Sosyal ve ekonomik koşulların en doğru analizi ancak, bu olguları ortaya çıkaran tarihsel süreç ve içinde buldukları ilişki-gelişki bütünselliği ortamında değerlendirilmeleri ile mümkündür. Bilimsel yöntem olayları hareketlilik ve bütünsellik içerisinde ele alır. Olayların değerlendirilmesinde, burjuva ideologları, yöntem olarak, ortaya çıkan olguyu zaman ve ortam faktörlerinden soyutlarak; yani o olgunun ortaya çıktığı sosyal, ekonomik ve politik yapıyı incelemeye gerek duymadan değişmez (evrensel) veri olarak ele alırlar. Bu bakış tarzı başından itibaren çıkmaza düşmeye mahkûm, toplumsal ilerlemeyi reddeden, sosyo-ekonomik olguların temelinde yatan sınıfsal gelişmeleri gizlemeye çalışan bir yöntemdir.

Bu bakımdan toplumsal olguları ilişki-gelişki bütünselliği içinde tarihsel maddeci açıdan bakmak, bu olguların doğru değerlendirilmeleri için tek yoldur. İşte bu yol, tek bilimsel yoldur ve bütün toplumsal bi-

limlerin yöntem temelini meydana getirir. Toplumsal olguları inceliyen iktisatçıların, tarihçilerin ve sosyologların ve diğer bilimcilerin, olayların karmaşıklığı içinde yönlerini bulmaları ve sosyo-ekonomik olguların toplumsal süreç içinde önem ve yerini saptamaları ancak bu yöntemle mümkündür. Bilimsel yöntem sadece toplumsal olguların incelenmesi ve değerlendirilmesinde değil, aynı zamanda halk kitlelerinin elinde toplumsal hayatın değiştirilmesi yolunda da kullanılacak bir araçtır. Çünkü toplumsal olayların doğru sınıfsal tahlili toplumsal hayatta halk kitlelerinin sömürücü azınlığa karşı verdiği mücadeleye de doğru hedeflerin saptanmasına yol açar.

Sosyo-ekonomik yapının ve toplumsal olayların incelenmesi ve değerlendirilmesinde tarihsel süreç içerisinde hareketin dinamiğini oluşturan ilişki-gelişki bütünselliği yönünden olaylara yaklaşımda en önemli unsur bu dinamiğin içinde belirleyici ilişkilerin ve gelişile-

rin ne olduğunun doğru saptanmasıdır. Bu da ancak zaman ve mekan kavramları içinde, olgulara yaratıldıkları koşullar ve o koşulların oluşum süreci içinde bakmakla mümkündür. Bunun için olayların analiz yöntemi konusunda önemli gördüğümüz ve doğru sınıfsal analizler için en temel unsurlardan birisi olan çelişki kavramı üzerinde kısa da olsa durmanın yararlı olduğu kanısındayız.

Çelişki terimi belirli bir karşıtlığı simgeliyen bir sözcüktür. Tarih boyunca toplumların hayatında da farklı niteliklerde de olsa bir dizi gelişmeler varolmuş ve bu farklı gelişmeler farklı yöntemlerle çözümlenmişlerdir. Örneğin; büyük halk kitleleri ile feodal sistem arasındaki çelişki demokratik devrim yöntemi ile; işçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki çelişki sosyalist devrim yöntemi ile; sömürgeler ile emperyalizm arasındaki çelişki, ulusal devrimci savaş yöntemi ile; sosyalist toplumda işçi sınıfı ile köylü arasındaki çelişki, tarımın kollektifleştirilmesi ve makinalaşma yöntemi ile; toplum ile doğa arasındaki çelişki, üretici güçlerin geliştirilmesi yöntemi ile çözümlenir. Bu tarihsel süreç içerisinde her yeni dönem ile birlikte eskisinden nitelik bakımından farklı olan yeni çelişkiler ortaya çıkar ve buna karşıt olarak da yeni çözümler yolları gündeme gelir.

Toplumların gelişimi içinde her yeni üretim biçimi ile birlikte yeni yeni çelişkilerin ortaya çıkışı, bu çelişkilerin ortadan kaldırılması yani çözümü için de yeni yolları ortaya çıkardığından, toplumsal (sosyal-ekonomik-politik) olayların incelenmesinde bilimsel yöntemin en büyük işlevlerinden birisi de bu çelişkileri tesbit etmek ve onların çözümü için gerekli yolları araştırmaktır. Toplumsal hayatın karmaşıklığı ve dinamiği içerisinde çelişkilerin doğru analizi ile doğru çözüm yolları bulunabilir.

Toplumsal hayatın karmaşıklığı içinde bir tarihsel kesitte bir sürü çelişkiler vardır. Fakat bu çelişkiler içerisinde öyle bir çelişki vardır ki bu çelişki, toplum gelişimi ve gelişim içerisindeki diğer bütün çelişkileri etkiler ve belirler. İşte bu çelişkiye **temel çelişki** denir ve son analizde tarihsel dönem içindeki sorunların çözümü bu temel çelişkinin çözümüne bağlıdır. Bu tarihsel dönem içinde temel çelişkinin dışında kalan diğer bütün çelişkilere ise **tali çelişkiler** adı verilir. Bunun yanı sıra toplumsal gelişimin belirli tarihi kesitleri içindeki çelişkiler topluluğu (temel çelişki ve tali çelişkiler) içerisinde belli dönemlerde bazı çelişkiler güncel önem kazanır, yani o dönem için öncelik kazanır ki, bu çelişkilere de **baş çelişki** denir. Kısaca özetlersek toplumsal ilerle-

menin stratejisi temel çelişkiye, taktikleri ise belli dönemlerdeki baş çelişki durumuna gelmiş olan çelişkilere göre belirlenir.

Bu kavramların üzerine gitmemizin nedeni, toplumsal olguların analizinde sınıflar arası ilişki ve çelişkilerin ortaya konması ve toplumsal ilerleme için gerekli olan belirleyici ve yönlendirici unsurun, yani temel unsurun öneminin gerçekten kavranması içindir. Temel ve tali çelişkilerin (unsurların) tesbit edilmesinde bilimsel yöntem, toplumsal olayları ilişki-çelişki bütünlüğü ve ortaya çıktığı sosyal-ekonomik-politik-kültürel atmosfer içinde tarihi koşullar ve bu koşulları yaratan iç ve dış olgular bütünselliği içinde irdeler. Yani herhangi bir olguyu, o olgunun ortaya çıktığı ülkenin koşullarından, o ülke koşullarının tarihi belirlenmesinden ve içinde bulunduğu dünya koşullarından soyutlamadan, iç ve dış bütün etkenlerle birlikte ele almak bilimsel analiz yönteminin koşuludur.

Tarihi toplumların yarattığını anlamayan veya anlamak istemeyen, tarihin bir düzensizlikler yığını ve raslantısal olduğunu, insan zekâsının tarihi anlayamayacağını ileri süren burjuva ideologları, bugünkü yani içinde bulunulan sosyal-ekonomik-politik - kültürel koşulu yani kapitalizmin veri kabul etmekte ve karşılıklarına

çıkan sorunları bu yapı içerisinde çözmeye, sistemi rasyonalize etmeye çalışmaktadırlar. Halbuki sorunlar yapısaldır ve kendisini ortaya çıkaran yapı içerisinde çözümlenemezler. Kapitalist sistemin yapısından ileri gelen sorunların sınıfsal karakterini göremeyenler, sistem içinde reformlarla bu sorunları çözebileceklerini sananlar aslında sistemin biraz daha rasyonalize edilmesinden başka birşey yapmamaktadırlar. Sistemin karşı çıkışmış gibi görünen aslında sistemin yapısından doğan sorunlardan zarar gördüklerinden fakat sınıfsal yapıları gereği ağaçlardan ormanı göremeyenler, küçük burjuva idealizminin aceleciliği ve sıkıntısı içinde çelişkilerin ve sorunların sınıfsal karakterini gözden kaçırdıklarından çözümü bu yapıda olmayacak sorunlara sistemin yapısı içinde çözüm aramaktadırlar. Bütün bunların varacağı yer sistemin biraz daha rasyonalize edilmesidir. Çünkü her zaman olduğu gibi her reformist hareket sonunda yapısal bozukluğun içinde bocalan sistemin ömrünü biraz daha uzatacağı için işine yarayacaktır.

Bilimsel yöntemin uygulandığında toplumsal hayattaki gelişimi belirleyen çelişkilerin (temel ve tali) belirlenmesinde ve irdelenmesinde nasıl bir yol izlenir? Bu analiz yöntemi konusunda kısaca şunları söyleye-

biliriz: Bilimsel yöntem, tarihsel süreç içinde toplumsal hayattaki karmaşık sosyal olayların gelişimi içerisinde, bu hareketin dinamiğini oluşturan temel ve ikincil öğeleri araştırır ve belirler. İkincil öğeler, analizin «genel» düzeyinde soyutlanır. Fizikî bilimlerde örneğin matematikte bir kuralın geçersiz sayılması için, o kurala uymayan tek bir olgunun varlığı yeterlidir. Toplumsal gelişim yasaları, sosyal olayların karmaşık niteliği gereği bu yaklaşımın ötesindedir. İkincil öğelerin belli dönemler ve belli şartlar altında etkin olduğu durumlar, ikincil öğelerin soyutlanmış olduğu «genel» içinde gözükmeyebilir. Matematikte bilimsel yöntem, bir kere bile gerçeği aksettirmeyen kuralı reddetmeyi gerektirirken, sosyal bilimlerde bilimsel yöntem ikincil öğelerin soyutlanması ve «genel»e varılması ve bu «genel» doğrultusunda ve ışığında özel olayların değerlendirilmesini içerir. Yani bilimsel yönteme göre, toplumsal hayattaki olgular incelenirken bu olguları yaratan koşullar içinde temel unsurlar tesbit edilir (belirleyici olan temel çelişki-ilişki saptanır) ve daha sonra özel olgular bu temel unsurun belirlediği «genel» ışığında ikincil unsurlar da göz önüne alınarak incelenir.

Bütün bu açıklamaların ışığı altında günümüzde sosyo ekonomik bir analizde izlenecek yol şöyle olmalıdır: Emperyalist-kapitalist sistemin bir parçası olan ülkemizdeki toplumsal olguları ülke ve ülkenin de içinde bulunduğu dünya şartlarında ve bu koşulları yaratan tarihsel gelişimden soyutlamadan ele almak gerekir. İncelenen olgunun sınıfsal maddî temelleri sınıflar arası ilişki-çelişki çerçevesinde belirlenmelidir. Çünkü sınıflı bir toplumda sınıfsal çıkarlar önem kazanmaktadır bu yüzden araştırmacılar tarafsız olamazlar ve olgulara ya emekçi sınıflar açısından ya da sömürücü hakim ittifak çıkarları açısından bakacaklardır. Olguların emekçi sınıflar açısından değerlendirilmesinde sınıflı toplumdaki temel çelişkinin (unsurun) ve tali gelişmelerin (unsurların) doğru tesbit edilmesi, emekçi sınıfların sömürücü hakim ittifak karşısında doğru tavır alması ve emekçi sınıflar arasındaki işbirliği için gereklidir. Bilimsel yöntem üretici güçleri geliştirecek yeni toplumlar yaratacak emekçi sınıfların elinde olduğu sürece bilimseldir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki; bilimsel yöntemin kendisi de bilimseldir ve bilimsel yöntemin mekanik yorumu bilimsel yöntemin özünün reddidir.

Lütfen işaretleyiniz ;

s.11 Yalınış : -Tefeci Tüccarlar
Doğru : Tefeci-Tüccarlar

s.19 Yanlış : Türk İşçi Sınıfı
Doğru : Türkiye İşçi Sınıfı